

בהם תעבודו, והוא גופא של איסור ולא גרמא בעלמא בביטול איסור וככל הנ"ל.

אולם אכתי תקשה בעיני לפ"ז, א"כ ר"ג עבר בעשה, ואיך שמח שמחה גדולה, בשלמא לשיטות הסוברין דאינו רק איסורא דרבנן, י"ל עפ"י הנתיחה"מ (סי' רלב) דשוגג באיסור דרבנן א"צ כפרה, ולפ"ז שפיר שמח דעבד כשר ויעשה מצות, משא"כ לפוסקים דאיכא איסור תורה איך שמח, ועוד ק"ל לשיטת המרדכי (סופ"ק דעירובין) שכתב לענין איסור שבת, דאין הקב"ה מביא תקלה, דלא כתוס' חולין דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא, א"כ תקשה היאך יזדמן לר"ג שיבא לידי ביטול מצות עשה ע"כ.

★★

והנה בתוס' עירובין (ס"ד ע"א) כתבו די"ל דר"ג לא ס"ל האיסור ד"לא תחנם" ע"ש. ולפי"ז יש ליישב קושית הבית דוד הנ"ל. וזה עפ"י מש"כ הר"ן (בגיטין ל"ח) דהאיסור דלעולם בהם תעבודו הוא בגלל לא תחנם. וא"כ י"ל דר"ג דלא ס"ל האיסור דלא תחנם לא ס"ל האיסור דלעולם בהם תעבודו. ומש"כ "לא תחנם" לדידיה לא קאי על ענין זה ושפיר יכול לשחרר עבדו ודו"ק.

★★

בקובץ הדרום (כרך י"ג ע' 256) נדפס מכתב מהגרצ"פ פראנק זצ"ל אל הגר"ד לייטר ז"ל ובו הערות על דבריו הנ"ל:

הקשה לשיטת המרדכי עירובין סופ"ק דגם באיסור דלא הוי מידי דאכילה נמי אין הקב"ה מביא תקלה ע"ד, וא"כ היאך נזדמן לר"ג מכשול עון כזה באיסור תורה לשחרר עבדו, ע"כ. הנה לפי"מ שמע"כ בעצמו העלה שם באותה תשובה דכל האיסור הוא השחרור לא החבלה, ומשיג דלא מצינו איסור להפיל שן עבדו הכנעני, א"כ אין מקום להקשות על המרדכי מטעם דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י, דהא באמת לא ה"ל כלל תקלה זו של שחרור ע"כ.

ובדמבואר במשנה ערוכה פ"ק דברכות וכשמת טבי עבדו קבל עלי' תנחומין, אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים וכו', הרי מבואר דבאמת נשאר בעבדותו ולא יצא לחירות עד יום מותו, ולא הובא תקלה על ידו כלל.

ועיין בקצות החושן (סי' שנ"א סק"ד) מש"כ בדבריו, ובחזון יחזקאל ב"ק (פ"ח ה"ב).

★★

בנמו': מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו. **החיד"א** בספרו דבש לפי כתב בשם הרמ"ד, דטבי עבדו של רבן גמליאל היה גלגול חם, והיה הברור מהטוב שבו, ולכן נקרא טבי.

בבן יהודע ביאר לפי זה את מהות השם 'טבי', דהנה מצינו דהכתוב תלה עון חם בראייתו, דכתיב (בראשית ט, כב), וירא חם אבי נוען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ, וכן שיבח את אחיו בראיה, דכתיב (שם שם כג), ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרונית וערות אביהם לא ראו, ולכן נתגלגל הדבר עתה, שסימא רבן גמליאל את עינו לכפר על אותו גלגול, ועל כן נקרא טבי, אותיות 'יבט'. ע"כ.

ויש להוסיף עוד דלגבי ענין ראי' מצינו "טוב-רואי", וכיון שניתקן ע"י ראיית חם, נהפך ל"טבי".

★★

הנה בשו"ת בית דוד להגר"ד לייטר ז"ל (סי' י) דן אי שרי לאדם לעשות פעולות לגרום שיעקר דבר מה"ת בעקבות זה, אך אינו עוקר בידים, וכתב בתו"ד וז"ל:

ונ"ל להביא ראי' מב"ק (ע"ד): בר"ג שסימא את עין עבדו ושמח שמחה גדולה. ופירש"י מפני שעבד כשר ה' ומתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה, ולכאורה קשה מדוע לא הפיל שינו במזיד כדי שישתחרר, והיכן מצינו איסור להפיל שן עבד, רק שחרור אסרה תורה, אלא ע"כ כיון דעי"ז יגרום השחרור ויבטל מצות התורה אסור, דאל"כ ה' מפיל שינו ובודאי גם העבד ה' מתרצה.

וכן יש להקשות בגיטין מ"א, בהא דחציו עבד כופין את רבו, מדוע נכוף אותו לעבור על מ"ע יפיל שינו, אכן זה יש לדחות, דח"ע אינו יוצא בראשי אברים, אלא מהא דר"ג יש להוכיח כנ"ל.

אכן יש לדחות, דבתורה לא כתיב איסור שחרור רק "לעולם בהם תעבודו", וממילא אסור ליתן לו גיטא דחירותא דמבטל מ"ע, ה"ה דאסור להפיל שינו דמבטל מ"ע דלעולם